

TURISTIK OBYEKTLAR YARATISH VA UNDA NIMALARGA E'TIBOR BERISH KERAK

Qodirova Ozodaxon Sobirjon qizi

Farg'ona Koreya Xalqaro unversiteti 4-kurs talabasi

Annotatsiya: *Ushbu tadqiqotning dolzarbligi turizm sohasining rivojlanishi umuman turistik xizmatlar hajmining o'sishining shubhasiz o'zgarishi va beqarorligi, shuningdek turistlarga xizmat ko'rsatish bilan bevosita bog'liq bo'lgan turistik majmuaning asosiy ob'ektlarining zaif ishlashi bilan tavsiflanganligi bilan bog'liq. Rivojlanish cheklangan bo'lib qolmoqda va bu iqtisodiy inqiroz sharoitida bo'lgan kompleks korxonalar samaradorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Maqolada turizm biznesining jahon miqyosida raqobatlashishiga imkon beradigan yagona kompleksni qurish orqali sanoatning raqobatbardoshligini oshirishga qodir sayyohlik firmalarining samarali ishlashi tizimini etarli darajada izlash zarurligi muhokama qilinadi.*

Kalit so'zlar: *turistik kompleks, turizm korxonalar, samaradorlik, turistik*

KIRISH

Ichki turizm, Jahon sayyohlik tashkiloti tasnifiga ko'ra, ma'lum bir mamlakat aholisining o'z davlati hududidagi turistik faoliyati sifatida belgilanadi. Turizm murakkab ijtimoiy-iqtisodiy tarmoq bo'lganligi sababli, birinchi navbatda, mahalliy aholining turizm sohasiga nisbatan g'oyalari, bilimlari, manfaatlarini o'rganish kerak. Turizm sohasidagi xalqaro ekspertlar ro'yxatidagi davlatlar, birinchi navbatda, ichki, mahalliy turizmni rivojlantirdilar.

Evropa davlatlarida ichki turizmni rivojlantirish o'tgan asrning 70-yillaridan boshlab mukammal tarzda amalga oshirilmoqda. Ichki turizmni rivojlantirishning eng muhim omili aholining turizm resurslari, turizm xizmatlari va mahsulotlari, turizm infratuzilmalari va turizm sohasidagi daromadlari to'g'risida xabardor bo'lish darajasi hisoblanadi. Ikkinchi muhim omil-aholining barcha qatlamlari ehtiyojlariga muvofiq turistik xizmatlar va sayyohlik infratuzilmalari narxlarini yaratish. Evropa davlatlarida maktab o'quvchilari va institut, kollej va universitet talabalari uchun ko'rsatiladigan xizmatlar va infratuzilmalar narxi 10 foizga past, shu tartibda faoliyat yuritadigan sayyohlik kompaniyalari ko'plab imtiyozlardan foydalanadilar.

Mamlakatimizda aynan shunday davlat dasturlarini yaratish uchun normativ-huquqiy asoslar ishlab chiqilgan (<https://clck.ru/FCFf>). O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning "ichki turizmni jadal rivojlantirishni ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida" gi qarorida

O'zbekistonning barcha viloyatlarini barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish, fuqarolarni mamlakatning madaniy-tarixiy merosi va tabiiy boyliklari bilan tanishtirish maqsadida rivojlanish dasturi qabul qilindi ichki turizm "O'zbekiston bo'ylab sayohat qiling!"» (<https://clck.ru/FCFf>).

Ushbu dasturni amalga oshirishda maktab va litsey o'quvchilari zaxirada bo'lganlarning juda ko'p sonini tashkil etishini isbotlash shart emas. Chunki bolalarning har qanday ob'ektga bo'lgan qiziqishi cheksizdir. Ikkinchidan, har qanday moddiy va nomoddiy mahsulotlarni ishlab chiqarish, albatta, talabning kelib chiqishi va miqdoriga asoslanadi. Turizmni rivojlantirishning birinchi talabi iste'molchilar, sayyohlik xizmatlarini xaridorlarini aniqlashdir¹.

ASOSIY QISM

Ekskursiyalar va sayyohlik xizmatlariga turistik talabni o'rganish uchun marketing tadqiqotlarini o'tkazish puxta tayyorgarlikni talab qiladi. Bunday tayyorgarlik jarayonida marketing tadqiqotlarini o'tkazish usullari, tamoyillari va huquqiy normalarini yaxshi o'zlashtirish kerak. Turizm bozorida talabni aniqlashda sayyohlik kompaniyalari turizm sohalari va turlari bo'yicha ixtisoslashgan bo'lishi shart. Turizm sohalari va turlari bo'yicha ixtisoslashtirilmagan sayyohlik kompaniyalari ma'lum turistik xizmatlarni ko'rsatish jarayonida kutilmagan qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin. Shu bilan birga, marketing tadqiqotlarini olib boruvchi shaxs bugungi kun talablariga javob beradigan zamonaviy ilmiy adabiyotlar tomonidan taqdim etilgan ko'rsatmalar va tavsiyalar bilan tanishishi shart².

Yuqorida aytib o'tilgandek, turizm sohasining keng qamrovli taraqqiyoti, uning ko'p mamlakatlar uchun daromad manbaiga aylanishiga olib kelmoqda. Masalan, BMTning jahon sayyohlik tashkiloti ma'lumotlariga asosan 2015yilning o'zidayoq dunyo bo'yicha 1 milliard 184 million sayyoh qayd etilgan bo'lsa,

2016-yilga kelib bu ko'rsatkichning yanada o'sganini ko'rishimiz mumkin. Jahon sayyohlik tashkiloti prognozlariga ko'ra 2020-yilga borib bu ko'rsatkichlar 2 barobarga ko'paydi. 2016-2017-yillarda boshlangan islohotlar natijasida O'zbekiston turizm sohasida ham sezilarli o'sishiga erishilmoqda. Xalqaro sayyohlar soni 2016-yildagi 2 milliondan 2019-yilda 6.7 milliongacha ko'paydi. BMT huzuridagi Jahon turizm tashkiloti(YuNVTO) ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekiston 2019-yilda eng yaxshi rivojlanayotgan sayyohlik yo'nalishiga ega mamlakatlar beshligiga kirdi.

¹ Распоряжение Правительства Российской Федерации от 31 мая 2014 г. N 941-р г. Москва «Об утверждении Стратегии развития туризма в Российской Федерации на период до 2020 года»

² Ведерников В.П., Деловой туризм как сегмент рынка гостеприимства // Курорты. Сервис. Туризм. - 2014. -№ 1(22).

Turizmni mamlakatga olib kirish, ya'ni import va eksport qilish mumkin. Boshqa hududlardan kelgan sayyohlarning xarajatlari davlat iqtisodiyotiga sarmoya sifatida qabul qilinadi. Boshqa davlatga sayohat qilgan turistlar o'z mamlakatida olgan daromadlarining bir qismini o'zlarining turistik ehtiyojlari va istaklarini qondirish uchun sarflaydilar. Agar safar davomida ular valyuta ayirboshlashsa, ularni qabul qilgan davlat keyinchalik undan tashqi qarzlarini to'lash yoki ishlab chiqarishni rivojlantirish uchun iqtisodiy dasturni moliyalashtirish uchun foydalanadi. Chet ellik sayyohlarning o'z turistik ehtiyojlari va istaklarini qondirish uchun boshqa davlatdagi xarajatlari qabul qiluvchi mamlakat uchun turizm eksportini tashkil qiladi.

Chet ellik sayyohlar kelgan mamlakat iqtisodiyoti uchun turistik ehtiyoj va istaklarni qondirish uchun boshqa mamlakatda sarflangan pul turistik import hisoblanadi.

Turizm sohasini rivojlantirishga qaratilgan farmonda bir nechta muhim chora-tadbirlar nazarda tutiladi:

- Turizm industriyasi subyektlari faoliyati uchun qulay shart-sharoitlarni shakllantirish;

- Turizmni rivojlantirishdagi barcha to'siq va g'ovlarga barham berish, viz av va ro'yxatdan o'tkazish tartib-taomillarini, passport va bojxona nazoratini soddalashtirish;

- Turizm xizmatlarini tashkil etishda turistlar va ekskursantlarning hayoti va sog'ligi xavfsizligini ta'minlash bo'yicha kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirish;

- Turizm sohasida xalqaro va milliy tashkilotlar, yirik xorijiy brendlar va kompaniyalar bilan hamkorlikni kengaytirish, turizm xizmati ko'rsatishning ilg'or jahon sifat standartlarini joriy etish.

Turizm sohasidagi yana bir asosiy muammolardan biri bu unga investitsiya kiritish bilan bog'liq. Chunki turizm sohasidan daromad olish maqsadida investorlar kapitalini biznesga joylashtiradi. Statistik ma'lumotlarga qaraganda, joriy yilda, O'zbekistonda sayyohlar uchun qulay va zamonaviy shart-sharoitlar yaratish maqsadida 1.1 milliard miqdoridagi 26 investitsiya loyihalari bo'yicha ishlar amalga oshirilmoqda. Ushbu loyihalar mamlakatga tashrif buyuruvchi sayyohlar uchun qulayliklar va zamonaviy sharoitlar yaratish maqsadida ishlab chiqilgan.

Keyingi yillarda O'zbekistonda turizm industriyasini rivojlantirish, shu jumladan, imkon qadar qulaylik yaratish, tarmoqning raqobarbardoshligini yanada oshirish, ko'rsatiladigan sifatlar xizmatini yaxshilash va jahon bozorida milliy turistik mahsulotni faol tanitib borish bo'yicha izchil chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. O'zbekiston turizm sohasida dunyo bo'yicha ulkan

salohiyatga ega bo'lgan davlat hisoblanadi. Yurtimizda 7300dan ortiq madaniy meros obyektlari mavjud va ularning qariyb 200 tasi YUNESKO tomonidan ro'yxatga kiritilgan.

Mamlakatimizning betakror tabiati, go'zal dam olish maskanlari imkoniyatlaridan foydalanib, yangi turistik yo'nalishlar ochish, bu sohaga jahon brendlarini faol jalb etgan holda, biz ziyorat turizmi, ekologik, ma'rifiy, etnografik, gastronomik turizm va bu sohaning boshqa tarmoqlarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish zarur ekanligini alohida ta'kidlab o'tadilar. Bu borada davlat xususiy sherikchilik munosabatlarini qo'llash sohani taraqqiy ettirishda keng imkoniyatlar ochishini hisobga olish kerak.

Qisqacha qilib aytganda, turizmni modellashtirish haqida iqtisodiyotning strategik sohasida qarar ekanmiz, mamlakat iqtisodiyotining rivojlanishida mavjud imkoniyatlardan foydalangan holda turizmga oid chora-tadbirlarni amalga oshirsak, yaratilayotgan dasturlar va konsepsiyalar doirasida ishlar ketma-ketligini sifat va muddat doirasida bajarsak, albatta ko'zlangan maqsadga erishamiz.

Turistik takliflarni ishlab chiqarish va amalga oshirishni ta'minlaydigan iqtisodiy ob'ektlarning ishlashi va o'zaro ta'sirining asosiy xususiyati, shubhasiz, mamlakat iqtisodiy rivojlanishining hozirgi bosqichidagi iqtisodiy munosabatlarning umumiyliги bilan belgilanadi.

Shunday qilib, etakchi iqtisodchilarning fikrini inobatga olgan holda, turistik majmua tashkiliy, iqtisodiy va hududiy birlashma, turistik korxonalar toifalari-mehmonxonalar, restoranlar, lagerlar, lagerlar va boshqalar. Turistik kompleksning shakllanish belgilari iqtisodiyotning boshqa tarmoqlarini rivojlantirish ko'rsatkichlaridan ancha oldinda.

Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda, turistik majmuani ushbu mintaqa funksiyasini amalga oshirishda ishtirok etadigan korxonalarining Birlashgan iqtisodiy, tashkiliy va hududiy guruhlari majmuasi sifatida aniqlash mumkin.

Turistik korxonalar faoliyatining maksimal samaradorligiga, hududning tabiiy-tarixiy, mehnat va boshqa resurs potentsiallaridan, ishlab chiqarish va ijtimoiy infratuzilmadan foydalanishga ularni yagona kompleksga birlashtirish va yagona boshqaruv tizimini tashkil etish orqali erishish mumkin.

Mintaqaviy jihat miqyosida turistik kompleksning bunday iqtisodiy funksiyasi - mintaqaviy nomutanosibliklarni yumshatish funksiyasi muhim rol o'ynaydi, bu aslida turistik xizmatlar sohasi tarkibiy jihatdan orqada qolgan hududlarning iqtisodiy rivojlanishiga hissa qo'shishida namoyon bo'ladi.

Bunday hududlarning mahalliy aholisi uchun turistik majmua qo'shimcha daromadning muhim manbai hisoblanadi: bu daromadlarni tenglashtirishga

yordam beradi, chunki bu daromadlar sanoat ishlab chiqarishi rivojlangan joylarga qaraganda ancha past bo'ladi.

Turistik majmua faoliyatining maksimal samaradorligi faqat uning resurs salohiyatidan oqilona foydalanish sharti bilan mumkin.

Ushbu iqtisodiy funktsiya moliyaviy, moddiy-texnik, tabiiy va boshqa resurslar bilan chambarchas bog'liqdir. Resurs salohiyatidan oqilona foydalanish zarurligini asoslash turizm bozorining hozirgi holatini o'rganish asosida qurilgan.

E'tibor bering, mintaqadagi turistik kompleksning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishini belgilovchi omillarni kompleksga ta'sir qilish xususiyatiga ko'ra guruhlash mumkin: transformatsion (turistik resurslar, mintaqa infratuzilmasi, malakali kadrlar, mintaqadagi demografik vaziyat, aholining Real daromadlarining o'sishi, mintaqalarda o'z-o'zini qayta taqsimlash) va tranzaktsion (aholining madaniy va ta'lim darajasining o'sishi). mintaqa, mintaqadagi ishchi va bo'sh vaqt sonining nisbati o'zgarishi, iste'molchilar talabining tuzilishi o'zgarishi, boshqaruv mintaqaviy funktsiyalarining sifat jihatidan o'zgarishi, mintaqalarning muayyan faoliyat turlariga ixtisoslashuvi)³.

Shunday qilib, sayyohlik majmuasining milliy iqtisodiy ahamiyati uning ishlab chiqarish, tarqatish va ijtimoiy funktsiyalari bilan belgilanadi.

Ushbu funktsiyalarni amalga oshirish turistik majmuaning mintaqadagi xalq xo'jaligi majmuasidagi o'rnini belgilaydi. Hududni ixtisoslashtirish sohasiga aylanib, turistik majmua o'zining asosiy funktsiyalarini amalga oshirish uchun boshqa sohalarni jalb qiladi.

Bu turizm sohasi va hududning ishlab chiqarish va noishlab chiqarish sohalari o'rtasidagi aloqalarni mustahkamlashga olib keladi. Rivojlanishning ma'lum bir bosqichida aholining turistik ehtiyojlarini qondirishning yagona vazifasi bilan birlashtirilgan tarmoqlar, korxonalar, tashkilotlarning butun majmui hududiy va iqtisodiy yaxlitlikni shakllantiradi, ya'ni ushbu mintaqaning turistik majmuasi shakllanmoqda.

Turizm majmuasining tuzilishi, shuningdek, aholiga turistik xizmat ko'rsatishni tashkil etishda bevosita yoki bilvosita ishtirok etadigan mintaqa iqtisodiyotining tarmoqlaridan iborat⁴.

³ Штрек, П.А. Экологизация управления в сфере туристско-рекреационных услуг: автореф. дис. ... канд. экон. наук. - СПб, 2010.

⁴ Маймула Г.В., Факторы и принципы эффективной деятельности предприятий туристского комплекса: дисс. ... канд. экон. наук : 08.00.05. - Краснодар, 2006.

Bular iste'molchilar uchun zarur bo'lgan oziq-ovqat va boshqa mahsulotlarni ishlab chiqarishga, ularga tibbiy, transport, madaniy, maishiy va boshqa xizmatlarni ko'rsatishga ixtisoslashgan korxonalar va tashkilotlardir.

Biz sayyohlik majmuasining barcha tarkibiy ob'ektlaridan turistlarga xizmat ko'rsatish bilan bevosita bog'liq bo'lganlar asosiy hisoblanadi, degan fikrga qo'shilamiz, bu bugungi kunda past darajada qolmoqda, shuning uchun kompleks korxonalarini samaradorligiga ta'sir qiluvchi asosiy omilni aniqlash kerak.

XULOSA

Xulosa qilib shuni ta'kidlash kerakki, turizm biznesining kelajakdagi rivojlanishi haqida o'ylash kerak. Hozirgi iqtisodiy tanazzul turizmning rivojlanish tarixidagi o'zgarishlardan biri bo'lishi mumkin. Korxonalar rahbari uchun biznes kompaniyani rivojlantirishning raqobatbardosh strategiyasi va mijozlar bilan munosabatlarning yuqori sifatli yo'naltirilgan tizimi bilan ta'minlanganligiga ishonch hosil qilish kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. “ПРОБЛЕМЫ МОДЕЛИРОВАНИЯ ТУРИСТИЧЕСКОГО БИЗНЕСА”
kitobi

2. <https://kun.uz/uz/news/2018/01/02/uzbekistonda-turizm-kaj-avolda-va-uni-rivojlantirish-ucun-nimalar-kilis-kerak-mutahassis-takliflari>

3. <https://kun.uz/uz/news/2022/01/12/ozbekiston-2022-yilda-95-mlrd-dollar-togridan-togri-investitsiya-kirishini-kutmoqda>

4. Лазовская С.В., Социально-экономические факторы, влияющие на функционирование сферы туризма и рекреации на современном этапе // Социально-экономический ежегодник-2012. Сборник научных статей. Под ред. Ермоленко А.А., Хашева З.М. Краснодар, 2012.

5. Электронный ресурс <http://www.tourprom.ru/news/26603>